

С. М. Вигера, кандидат с.-г. наук, доцент
М. М. Ключевич, доктор с.-г. наук, професор
С. Г. Столяр, кандидат с.-г. наук, ст. викладач
Ю. О. Стаднік, І. М. Петрик, Д. М. Шваб, здобувачі вищої освіти
Поліський національний університет

ОБГРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗШИРЕННЯ СОРТИМЕНТУ ВИРОЩУВАНИХ РОСЛИН ДЛЯ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ

Вступ. Згідно даних всесвітньої організації охорони здоров'я спосіб життя та здорове харчування в межах 50 відсотків впливає безпосередньо на здоров'я людей. Саме тому в останні роки досить поширеним став вислів: здорова природа та поле – здорове харчування – здорове життя (рис 1).

Рис. 1. Гармонійний розвиток теорії, науки та освіти, виробництва та бізнесу – джерело сталого розвитку держави, суспільства та його добробуту

В багатьох освітніх закладах різних країн світу з метою покращення здорового харчування людей в навчальний процес введена спеціальна дисципліна – трофологія.

Виходячи із викладеного, вперше в Україні в Поліському національному університеті на кафедрі захисту рослин в освітній процес введена така ж дисципліна, у якій наступне визначення за авторством С. М. Вигери [1, 2]: *Трофологія (дав.-гр. троφή – живлення; λόγος – наука) – сукупність наук про закономірності живлення біоти, формування та функціонування її трофічних ланцюжків на всіх рівнях організації трофосфери, включаючи здорове харчування людини розумної.*

Таке визначення свідчить, що трофологія – спеціальна міждисциплінарна наука, яка вивчає, з урахуванням аспектів біології та екології, закономірності живлення всього органічного світу, включаючи і людину, що відрізняє від інших визначень.

Літературні джерела одночасно свідчать, що в основі трофології або ж живлення органічного світу є принцип природних регулюючих механізмів, який ґрунтується на класичній схемі: продуценти – консументи – редуценти.

Саме тому наші обґрунтування та дослідження направлені на закономірності формування і функціонування розмаїття рослин, як основних продуцентів на планеті Терра, що є передумовою: здорового харчування людей за рахунок розширення асортименту використовуваних продуктів харчування рослинного походження; забезпечення екосистем біоти збалансованим повітрям з гармонізацією киснево-вуглецевого балансу; покращення довкілля та родючості ґрунтів тощо.

Методика та обґрунтування проведення досліджень. В основі наших обґрунтувань використані новітні інформаційні джерела ведучих країн світу та матеріали ФАО – установи ООН з питань продовольства та сільського господарства. При цьому враховані законодавчі акти щодо здорового харчування в Україні (рис 2).

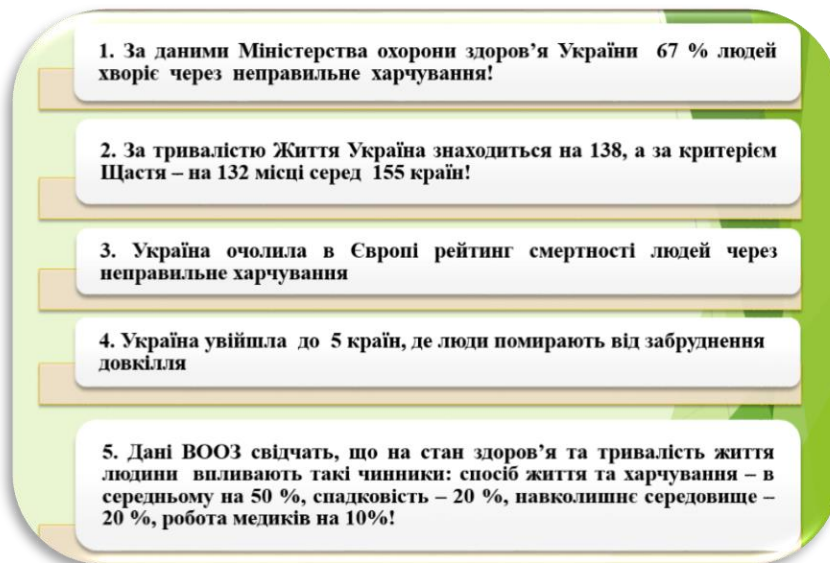

Рис. 2. Аргументація зміни поглядів щодо удосконалення науково-освітнього процесу, забезпечення здорового харчування та життя

З метою розширення асортименту рослин для здорового харчування та покращення стану навколишнього середовища використані результати власних досліджень, проведеними упродовж останніх 10 років в Поліссі України.

Результати досліджень. Наші обґрунтування засвідчують, що міждисциплінарний напрям трофологія повинен розвиватися в гармонії з біологією та екологією, включаючи і абіологію. Саме тому нами обґрунтовані закономірності розвитку в Україні новітнього мультидисциплінарного напрямку вітатерралогія, у якої наступне визначення. *Вітатерралогія* (*vita* – життя; *terra* – планета Земля; *logos* – вчення) – сукупність наук про закономірності динаміки розвитку життєвих процесів на усіх рівнях організації живої матерії,

забезпечення її здоров'я, включаючи людину розумну на планеті Терра, за гармонізації біології, трофології, екології та її абіології (за Вигерою) [1, 2].

Адже відомо що конкретний біологічний вид та органічний світ в цілому, що розвивається (вивчає біологія), мають своє конкретне місце біотичного та абіотичного спрямування та територію довкілля (вивчає екологія), а також відповідні трофічні ланцюжки (ланки) за принципом природних регулюючих механізмів та характеру живлення.

Саме згідно вище наведених аргументацій нами проведені дослідження щодо розширення сортименту не лише культурних, а також природних, антропоприродних та культурно природних фітоценозів з використанням відповідних технологічних аспектів.

Встановлено, що крім широко поширених культур, що вирощують в умовах Полісся України логічним є розширення сортименту інших малопоширених видів, що мають великі перспективи використання для здорового харчування, зокрема: полба, сорго зернове, спельта, тритикале; різновидності айви, глоду, горіхів, горобини, калини, шипшини; абрикосослива шорсткуватоплода, горобиноаронія, горобиногруша, горобиноірга, груша найкарликовіша, грушеайва, дерен, ірга, кизильник, ліщина звичайна, лимонник китайський, лохина, мигдаль, обліпіха, ожина, смородина золотиста, хеномелес японський, хурма віргінська, яблунегруша, шовковиця, тощо [3–5].

Нашими дослідженнями встановлено, що вище наведені види рослин мають підвищену стійкість як до біотичних (шкідливої біоти), так і абіотичних чинників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Трофологія – новітній та перспективний напрям в Україні щодо здорового харчування і є складовою мультидисциплінарного напрямку Вітатералогія.

З метою розширення сортименту рослин для здорового харчування та покращення стану довкілля викликає необхідність впровадження розмаїття видів культур, що мають підвищену стійкість до біотичних та абіотичних чинників.

Подальші дослідження направлені на удосконалення принципів покращення ефективності трофічних ланок в фітоценозах екосистем на закономірностях природних регулюючих механізмів.

Список використаних джерел

1. Прецизійні фітотехнології в агропромисловому комплексі України / Л. В. Аніскевич, Д. Г. Войтюк, С. М. Вигера, Н. І. Адамчук, Ф. М. Захарін, С. О. Пономаренко, М. М. Ключевич : монографія. Київ : НУБіП України. 2019. 798 с.
2. Вигера С. М. Природні і культурні фітоценози та принципи контролю їх біорізноманіття : монографія. Житомир : Рута. 2013. 340 с.
3. Protection of winter spelt against fungal diseases under organic production of phyto-products in the Ukrainian polissia / М. М. Kliuchevych, Yu. A. Nykytiuk, S. H. Stoliar, S. V. Retman, S. M. Vygera. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2020. Vol. 10 (1). P. 267–272.

-
4. Методологія холістичного природоохоронно-економічного забезпечення здоров'я фітоценозів / С. М. Вигера, М. М. Ключевич, О.В. Скидан. *Механізми управління розвитком територій* : зб. наукових праць Міжнародної науково-практ. конф., 20–21 жовтня 2020 р. Житомир : Поліський національний університет, 2020. С. 37–45.
5. Холістична методологія сталого розвитку фітоценозів територіальних громад в Україні / С. М. Вигера, М. М. Ключевич, С. Г. Столяр, Р. М. Палагеча. Стійкий розвиток сільських територій у контексті реалізації державної екологічної політики та енергозбереження : кол. монографія ; за ред. Т. О. Чайки. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 124–134.
-